کورد و جامیعەی عەرەبی

هاوڕێ باخەوان

جامیعەی عەرەبی، یان کۆمەڵەی عەرەبی ناوی ئەو ڕێکخراوەیە کە زۆر جاران بەر گوێمان کەوتووە. ئەم کۆمەڵەیە وەك دەگووترێت و لە ئەدەبیاتەکانیدا نووسراوە، بۆ ئەوە هاتووەتەکایەوە تاوەکو ببێتە سەیوانێك بۆ "وڵاتە عەرەبی"یەکان...

جامیعەی عەرەبی پاش تەواوبوونی جەنگی جیهانیی دووەم، بەهاندانی بەریتانیا لە ٢٢-٠٣-١٩٤٥دا بڕوانامەکەی لەلایەن چەند دەوڵەتێکی عەرەبییەوە ئیمزاکرا.

سەرەتا بڕوانامەی جامیعەی عەرەبی لەلایەن سووریا، لوبنان، ئوردون، ئێراق و میسرەوە ئیمزاکرا و پاشانیش سعودیە و یەمەن و تاوای لێهات هەموو دەوڵەتانی عەرەب و بەناو عەرەبیی وەك سۆماڵ و جیبۆتی بوونە ئەندامی ئەم جامیعەیە.

جامیعەی عەرەبی، بووە خاوەنی ئەنجوومەنێك کە هەموو دەوڵەتانی هاوبەش بەشێوەیەکی یەکسان نوێنەرایەتی بکات. ئامانجەکانی ئەم ئەنجوومەنە جێبەجێکردنی ئەو ڕێکەوتننامە و کۆبوونەوانەیە کە ئەندامان لەنێوان خۆیاندا دەیبەستن و سەروەری و سەربەخۆیی ئەندامانیش پتەو بکات و کێشەکانی ئەندامان چارەسەر بکات.

بڕیارەکانی ئەم ئەنجوومەنە پێویستە لەلایەن ئەندامانییەوە پیادە بکرێت. هەروەها بەپێی بڕوانامەی ئەم جامیعەیە نابێت بەهیچ جۆرێك ئەندامان هێز بەکاربهێنن بۆ چارەسەرکردنی کێشەکانیان.

جامیعەی عەرەبی بۆ تۆژینەوەی بارودۆخی عەرەبی و چارەسەرکردنی کێشەی ئەندامان تاوەکو ئێستا چەندین کۆنگرەی بەستووە. لەوانە یەکەم کۆنگرەی لوتکەی عەرەبی لە قاهیرە لە ١٩٦٤ بەهۆی ئەوەی کە ئیسرائیل ڕێڕەوەی ڕووباری ئوردونی گۆڕی. هەروەها کۆنگرەی ڕیبات لە ١٩٧٤دا و کۆنگرەی تونس لە ١٩٧٩دا و کۆنگرەی عومان لە ١٩٨٧ و کۆنگرەی دارولبەیزا لە ١٩٨٩ و کۆنگرەی قاهیرە لە ٢٠٠٠دا و هتد...

جامیعەی عەرەبی بۆ بەڕێوەچوون و ئاسانکردنی کارەکانی بەسەر چەند بەشێکدا کارەکانی دابەشکردووە لەوانە:

- ئەنجوومەنی جامیعە: کە بەرزترین دەستەڵاتی جامیعەیە و لە نوێنەری وڵاتە عەرەبییەکان و ڕێکخراوی ڕزگاریی فەلەستین پێکدێت و هەریەك لەمانە خاوەنی دەنگێکە لە ئەنجوومەندا.
- لیژنە هەمیشەییەکان: لەوانە ئابووری و ڕامیاری و کۆمەڵایەتی و هتد.
- ئەنجوومەنی گشتی: کە بەڕێوەبەرێکی هەیە و دەبێتە سکرتێری جامیعەی عەرەبی.

لە ڕەوەندی زۆرتر لەو نیو سەدەیەی هاتنەکایە و کارکردنی ئەم جامیعەیەدا گەلێك ڕووداوی گرنگ و ترسناك لە ناوچەکەدا ڕوویداون و گەلێك کێشەی کۆمەڵایەتی، ئابووری و ڕامیاری و هیی تریش خراونەتە بەردەم جامیعەی عەرەبی بۆ چارەسەرکردنیان.

دیارە ناکرێت بگووترێت ئەم جامیعەیە هیچی ئەوتۆی بۆ عەرەب نەکردووە، بەڵام دەکرێت بگووترێت ئەم جامیعەیە ئەگەر بەدرۆشەوە بێت سەیوانێکی وڵاتە عەرەبییەکانە و هەنگاوی یەکەمە بۆ خەو و خەیاڵی یەکێتیی عەرەبی.

لەوانەیە جارجارە ئەم جامیعەیە جێپەنجەی بەسەر چارەسەرکردنی کێشەیەکی ئابووریی نێوان ئەندامانەوە بووبێت بەڵام ئاستەمە بەدرێژایی ئەو مێژووەی توانیبێتی کێشەیەکی سیاسیی نێوان دوو ئەندام یان زۆرتری چارەسەر کردبێت.

ڕێزگرتنی خودی ئەندامان بۆ جامیعە و بڕیارەکانی بووەتە گاڵتەوگەپی نێوان خەڵکی سادەی عەرەبی، چونکە دەزانن ئەم جامیعەیە بێدەستەڵاتە و هیچی لەدەست نایەت. بەتایبەتی کە جەماوەری عەرەبی دەبیستێت لە یەکێك لە کۆنگرەکانیدا دەبێتە شەڕە تەپڵەك و شەڕە جنێوی نێوان ئەندامان و لە دواهەمین کۆنگرەشیدا نوێنەری عەرەبستانی سعودی بە گەززاف

دەڵێت: "تۆ درۆزنیت و پیاوی ئیسرائیلیت" و نوێنەری داگیرکەری ئێراقی عیززەت ئەلدوریش بە نوێنەری کووەیت دەڵێت: "گوو بە سمێڵت" و زۆری تریش کە ئێمەومانان نەماندیوون و نەمانبیستوون.

جامیعەی عەرەبی هەمیشە خاوەن بروانامەیەکی عەرەبییانەی شۆڤێنییانە بووە و بەدرێژایی ئەو مێژووەی تاکە ئاورێکی لەو نەتەوانە نەداوەتەوە کە عەرەب نین و لە چوارچێوەی رامیاریی ولآتانی بەناو عەرەبدا دەژین یان بەو ولآتانەوە لکێنراون. کە کورد نموونەیەکی ئەوانە و دوو بەشی کوردستان بەدوو ولآتی داگیرکەری سووریا و ئێراقەوە لکێندراوە و هەردووکیشیان ئەندامی ئەم جامیعەیەن.

ئەم جامیعە شۆڤێنییە و ئەندامانیان زۆرباش ئاگاداریی ژینۆسایدی کورد و عەرەباندنی کورد بوون لەم دوو ولآتەدا. زۆرباش ئاگاداری کیمیاباران و هێرشی بەدناوی ئەنفال بوون. بەڵآم لەو هەموو کۆبوونەوە و کۆنگرانەی ئەم جامیعەیەدا بەتەنها وشەیەکیش دژایەتی ئەم کارە نامرۆڤانەیە نەکراوە، چونکە بەلای جامیعەوە ئێراق دەوڵەتێکی عەرەبییە و نابێت دژایەتیی بکرێت.

ئەم جامیعەیە رۆژێك لە رۆژان ئەو ولآتانەی تاوانبار نەکرد، بەڵکو لە هەموو بارودۆخێکدا پشتی گرتن. ئەمانە و چەندین هەڵەی مێژوویی تر کە رەنگدانەوەی بیری شۆڤێنیی جامیعەی عەرەبین و وایکردووە کە مەترسیی هەڵوەشاندنەوەی ئەم جامیعەیە بێتەکایەوە، بەتایبەتی کە چەند جارێك چەند ئەندامێکی هەرەشەی پاشەکشەیانکردووە و ناوزرانی جامیعە بۆ پشتگیریی کوێرانەی بۆ ئێراق و بێدەستەڵآتیی و هیچ لە باردانەبووی و زۆریتر... چەندین هەرەشەی ترن بۆ هەڵوەشاندنەوەی ئەم جامیعە تاوانبارە..

بەهیوای هەڵوەشاندنەوەی ئەم جامیعە شۆڤێنییە تەنها عەرەب بینە...

10-05-2003

hawreh@bakhawan.com
http://www.bakhawan.com

تێبینی کوردستان نێت:

ئەم نووسینە بیروبۆچونی خاوەنەکەیەتی، کوردستان نێت لەناوەڕۆکەکەی بەرپرسیار نییە.